

Eerlijk moeten we alles delen

Waarom de inkomensongelijkheid ieders aandacht verdient

Jasper Lukkezen

‘Deze maatschappij groeit alleen maar doordat ondernemers kunnen ondernemen. Deze ondernemers moeten dus niet gehinderd worden door regels en als je belasting heft houden ze op met werken, want dan loont het niet meer.’ Dat is, weliswaar gechargeerd, het dominante economische vertoog van de afgelopen decennia geweest.¹ Resultaat daarvan is, naast de ergste economische crisis in zeventig jaar door een te vrije financiële markt, een toename van de inkomensongelijkheid.

Die toename van de inkomensongelijkheid is iets waar we ons zorgen over moeten maken; ze hoort op de politieke agenda te staan. Als inkomensverschillen te groot worden, betekenen deze verschillen namelijk meer dan een verschil in de plaats waar je woont en de manier waarop je je vrije tijd besteedt. Inkomensverschillen bepalen dan wat voor vrienden jij hebt, waar je naar school gaat en in wat voor omgeving je kinderen opgroeien. Hierdoor wordt het lastiger voor mensen om zich in elkaar te verplaatsen. Het vertrouwen van mensen in elkaar en in de maatschappij neemt af. Mensen hebben het gevoel er alleen voor te staan.

Dat blijkt nadelig voor iedereen. Inkomensongelijkheid blijkt gerelateerd aan een heel scala van sociale en maatschappelijke problemen – hoe ongelijker de inkomensverdeling in een land, stad of buurt, hoe omvangrijker de problemen zijn.² De relatie van inkomensongelijkheid met economische groei wordt hiermee tweeslachtig. Inkomensongelijkheid is onvermijdelijk als stimulans om te werken en beloning voor creativiteit, maar als ze te groot wordt, ontstaan er grote maatschappelijke problemen die deze groei remmen.

Dat inkomensongelijkheid niet bovenaan de politieke agenda staat is echter niet vreemd. Burgers zijn onvoldoende geïnformeerd. Ze schatten de inkomensverdeling gelijk in dan dat ze daadwerkelijk is en vermoeden dat vooral de armsten in de samenleving onder de inkomensongelijkheid te lijden hebben. Er zijn hier mogelijkheden voor politisering. Burgers schatten de ideale gewenste inkomensverdeling namelijk nog gelijk in dan de door hen geschatte daadwerkelijke inkomensverdeling. Ook zijn er met de ophef over graaiende bestuurders en bankiersbonussen in crisistijd voldoende aanknopingspunten om dit op de agenda te zetten.

Dit artikel behandelt eerst de argumenten voor inkomensongelijkheid en de recente ontwikkeling van de inkomensverdeling. Daarna wordt de relatie van inkomensongelijkheid met maatschappelijke en sociale problemen in een samenleving gelegd en wordt ingegaan op de relatie tussen inkomensongelijkheid en economische groei. Tot slot komt de vraag aan bod hoe burgers tegen de huidige inkomensverdeling aankijken.

Onvermijdelijkheid van inkomensongelijkheid

Autarkie bestaat niet – in een moderne maatschappij zijn mensen voor de productie van goederen en het leveren van diensten afhankelijk van elkaar. Geen mens kan dat alleen. Dat betekent dat het voor ons belangrijk is dat anderen werken en dus gemotiveerd worden om te werken. Werk moet iets opleveren, anders doe je het niet. In de huidige maatschappij levert werk geld op. Dit geld stelt je in staat in je levensonderhoud te voorzien, te sparen voor later en van het leven te genieten. Motivatie om te werken, te vernieuwen en te verbeteren is hierin cruciaal; dus levert werken niet alleen geld op, maar meer en handiger werken, levert ook meer geld op. Dit veroorzaakt inkomensongelijkheid en een beetje daarvan lijkt onvermijdelijk voor een goed werkende maatschappij.

Maar hoeveel is wenselijk, waar ligt de balans? Inkomensongelijkheid is onlosmakelijk verbonden met economische groei, betoogt de vrije markt-denker. Als een uitvinder niet de vruchten van zijn uitvinding kan plukken, waarom zou hij dan de moeite nemen iets uit te vinden? Als ondernemers geen geld zouden kunnen verdienen, gebeurt er niets en stagneert de economie. Zonder deze inkomensongelijkheid hadden we kortom de huidige voorspoed en voor-uitgang niet gekend, is de redenering. Of, zoals de neoliberale website *capitalism is life* het stelt: ‘Kapitalisme ... elimineerde armoede, ontelbare ziektes, honger, kindersterfte, menselijk lijden en de noodzaak voor kinderarbeid bijna volledig -- en bracht voor honderden miljoenen mensen ongekende niveaus van rijkdom, gezondheid en overvloed.’³ In deze redeneertrant

zou een grotere inkomensongelijkheid dus voor meer economische groei en welvaart moeten zorgen. Er is dus meer ondernemerschap nodig, een vrijere markt met minder regels en minder overheid.

Vandaag is iedereen met dit laatste mantra bekend. Populair gemaakt in de jaren zestig door economen als Milton Friedman en filosofen als Ayn Rand, gingen politici als Thatcher en Reagan in de jaren tachtig met deze ideeën aan de slag. Belastingen gingen omlaag, uitkeringen ook en maatschappelijke voorzieningen werden geprivatiseerd. Hun retoriek hielp daarbij. Zo stelde Reagan: 'De overheid is niet de oplossing, de overheid is het probleem.' Inkomensongelijkheid nam toe.

Inkomensongelijkheid is toegenomen

In de VS startte dit proces in de jaren tachtig. In 1986 bedroeg het gemiddelde inkomen van de 'armste' negentig procent van de Amerikanen 31.282 dollar (in 2008 prijzen), in 2008 was dit vrijwel gelijk gebleven: 31.244 dollar. Het feit dat het gemiddelde reële inkomen met 6.814 dollar steeg, kan dan maar een ding betekenen: alle inkomensstijging is bij de rijkste tien procent van de Amerikanen terecht gekomen. Ook binnen de rijkste tien procent is de verdeling scheef; meer dan vijftig procent van die gemiddelde stijging van 6.814 dollar is bij de rijkste een procent terecht gekomen.⁴

Ook in Nederland is de inkomensverdeling de afgelopen jaren schever geworden. Nadat de inkomensverdeling in Nederland vanaf de Eerste Wereldoorlog tot aan 1975 veel gelijk was geworden, bleef deze tot eind jaren negentig vrijwel gelijk. Vanaf eind jaren negentig vindt er een trendbreuk plaats. De rijken worden weer rijker. Het CPB signaleert dat vanaf eind jaren negentig de inkomensverdeling in de Nederlandse top schever wordt. Het aandeel van de top 0,1 procent in inkomen uit arbeid nam van 0,8 procent naar 1,4 procent toe tussen 1998 en 2006. Zij zijn dus in acht jaar tijd van acht keer een gemiddeld inkomen naar veertien keer een gemiddeld inkomen gegaan. De relatieve verdeling binnen de onderste negentig procent in Nederland is ongeveer gelijk gebleven. De inkomensverdeling wordt dus vooral schever aan de bovenkant.⁵ Zowel in de VS als in Nederland zou men dus kunnen zeggen dat de inkomens van de top toegenomen zijn ten opzichte van de inkomens van de rest van de bevolking.

De schever geworden inkomensverdeling is niet altijd even duidelijk gerelateerd aan betere prestaties. Meest in het oog springende voorbeeld daarvan zijn de beloningen van bestuurders van grote bedrijven. In de VS verdiende een bestuursvoorzitter gemiddeld in 2007 344 keer het salaris van de gemiddelde werknemer, in 1986 zo'n zestig keer.

Zijn topbestuurders grofweg zes keer productiever geworden (dan ze al wa-ren) in de afgelopen twintig jaar? Nee natuurlijk. Hier spelen twee andere aspecten een grote rol. De eerste is wat economen schaalbaarheid noemen. Dit betekent dat door de toegenomen schaal van de economie (door onder andere globalisering en IT-toepassingen) minder mensen meer mensen kunnen bereiken en besturen. De mensen die op die posities terechtkomen hebben (als het goed is) maar een klein beetje meer talent en vaardigheden

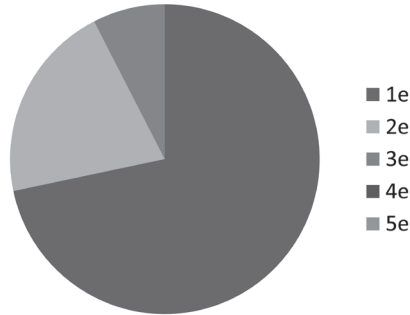
dan zij die daar net niet terecht komen, maar verdienen wel heel veel meer. Kleine verschillen in talent en vaardigheden vertalen zich hierdoor in grote inkomensverschillen.⁶ Het tweede is wat economen moreel gevaar noemen. Dit betekent hier dat bestuurders door hun positie in staat zijn de omstandigheden te scheppen waarin ze zichzelf uitstekend kunnen belonen ongeacht hun prestaties. Dit blijkt daadwerkelijk gaande. De *corporate governance*-literatuur vindt dat bestuurdersbeloningen in de VS nauwelijks gecorreleerd zijn aan prestaties van de onderneming, maar veel meer met de mate waarin het bestuur zijn commissarissen heeft benoemd, hoeveel daadwerkelijke zeggenschap aandeelhouders hebben, of het bedrijf overgenomen kan worden en hoe lang het bestuur er al zit.⁷ Als beloningen, die variabel zijn, al nauwelijks gecorreleerd zijn met prestaties, doet dat vermoeden dat de relatie tussen beloning en productiviteit (of toegevoegde waarde per gewerkt uur) ook niet zo sterk is.

Het beeld voor Nederland is wederom minder uitgesproken, maar wel verge-lijkbaar. Nederlandse bestuurders verdienen in 2007 gemiddeld vierenveertig keer zoveel als de gemiddelde werknemer bij hun bedrijf en deze verhouding is de afgelopen jaren sterk gestegen. Volgens het CPB is de jaarlijkse groei van het salaris 9,6 procent voor de topverdiener, tegenover 3,4 procent voor de gemiddelde werknemer. Deze stijging van beloningen is groter dan verklaard kan worden op basis van de normale salarisbepalende kenmerken zoals leeftijd, omvang van de onderneming, winstgevendheid en inflatie. Het CPB spreekt van een ‘onverklaarbare component’.⁸

Deze verschillen in inkomen zijn vergroot terug te vinden in verschillen in vermogen. Als je immers jarenlang meer verdient dan iemand anders, heb je ook jarenlang de mogelijkheid om meer geld apart te zetten en kun je, als je dat slim aanpakt, een veel groter vermogen opbouwen. Het CBS heeft deze gegevens voor Nederland in kaart gebracht. Hiervoor hebben ze de Nederlandse bevolking in tien decielen ingedeeld. Het onderste deciel heeft een netto schuld, de volgende vier decielen hebben nauwelijks vermogen. Hierna stijgt het vermogensaandeel per deciel snel. Het hoogste deciel heeft uiteindelijk zestig procent van het totale vermogen in Nederland. In figuur 1 is het vermogen in quintielen weergegeven.⁹

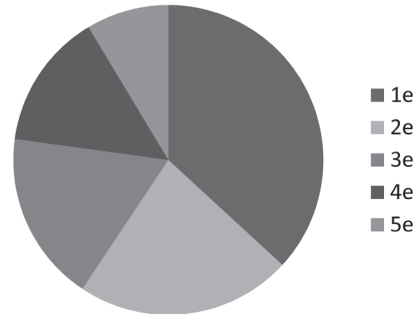
Figuur 1

Vermogensverdeling in Nederland in 2009

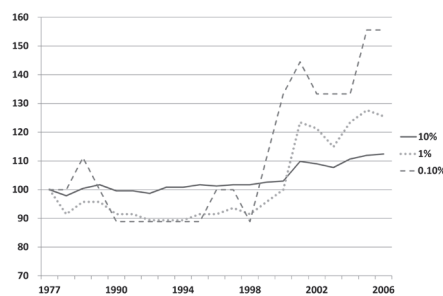
Bron: CBS

Inkomensverdeling in Nederland in 2009

Bron: CBS

Percentage van het totale inkomen verdiend door de top relatief ten opzichte van 1977.
Links Nederland en rechts de VS. Voor Nederland betreft dit inkomen uit arbeid.

Bron: CPB

Bron: <http://www.econ.berkeley.edu/~saez/>

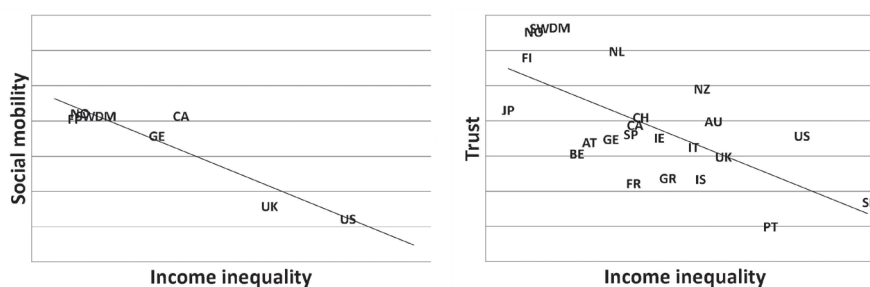
Inkomensongelijkheid is een probleem

Moeten we ons zorgen maken over de toenemende inkomensongelijkheid? Het neoliberale mantra stelt van niet, maar een deel van de bevolking wordt wel armer. Het politieke antwoord, in de vorm van de derde weg, was dat dit niet nodig was, zolang je maar in de gaten hield dat de mensen aan de onderkant van de maatschappij een acceptabel leven konden leiden. In de woorden van Tony Blair: 'Het interesseert me niet hoeveel een topvoetballer verdient, zolang ik de kinderarmoede maar kan verkleinen.' Dit is echter een mager antwoord.

Als inkomensverschillen gedurende langere tijd groot zijn, leidt dat er niet alleen maar toe, dat de één zich veel meer luxe kan veroorloven dan de ander; het leidt ook tot verschillen in ontwikkelingsmogelijkheden, en uiteindelijk, als dat niet opgevangen wordt door een overheid, tot verschil in toegang tot gezondheidszorg en onderwijs. En dit geldt niet alleen voor deze mensen, maar ook voor hun kinderen. Sociale mobiliteit neemt af - inkomensongelijkheid blijkt sterk gecorreleerd met sociale mobiliteit.¹⁰ Praktisch betekent dit dat iemand met arme ouders minder vaak zijn school afmaakt, en als hij dat al doet minder vaak eenzelfde goede baan weet te bemachtigen dan iemand met rijke ouders. Dit leidt er toe dat hij ook weer een lager inkomen zal hebben en dus, zoals we later zullen zien, gemiddeld criminel, ongezonder en korter zal leven. Een prettig leven wordt dus met groeiende inkomensongelijkheid steeds afhankelijker van je talent om bij je geboorte de juiste ouders te kiezen.

Figuur 2

Gegevens per land voor inkomensongelijkheid afgezet tegen vertrouwen en sociale mobiliteit.

Bron: Wilkinson en Pickett 2009.

Met afnemende sociale mobiliteit, neemt ook de afstand tussen mensen in de maatschappij toe en daarmee de moeite die mensen moeten doen om zich in elkaars standpunt te kunnen verplaatsen. En als je je niet in elkaars standpunten kunt verplaatsen, wordt vertrouwen lastig. Vertrouwen vraagt namelijk vooraleerst om inzicht in de beweegredenen van de ander. Dit is zichtbaar in figuur 2. Op de verticale as staat het percentage mensen in een land dat op de vraag ‘de meeste mensen zijn te vertrouwen?’ ja antwoordde, op de horizontale as een maat voor de inkomensongelijkheid in dat land. In de meest egalitaire samenlevingen vertrouwt zeventig procent van de mensen anderen, in de minst egalitaire twintig procent. Dat is een groot verschil. Aan de maatschappij kun je je niet onttrekken; dus in zo’n ongelijke

maatschappij zul je ook eerder gezien worden als vreemde. Conflicten treden sneller op en de wil om samen te werken is lager. In de woorden van de politicoloog Robert Putnam: ‘Gemeenschapszin en gelijkheid zijn elkaar versterkende processen.’¹¹

Dit uit zich op allerlei verschillende gebieden. Ongelijkere maatschappijen zijn criminel; er zijn meer moorden, meer en langere gevangenisstraffen en meer mensen die zich vaak onveilig voelen (het 's nachts niet over straat durven). Ongelijke maatschappijen zijn slechter voor vrouwen, ze kennen meer tienerzwangerschappen, meer abortussen en vrouwen hebben er een lagere status. Ongelijke maatschappijen zijn slechter voor kinderen, er is meer babysterfte, schoolprestaties zijn slechter, ze worden vaker gepest en hebben vaker overgewicht. Gezondheidsproblemen met een grote maatschappelijke component komen vaker voor in ongelijke maatschappijen, er is meer drugsgebruik, meer overgewicht en een groter deel van de bevolking heeft psychische problemen. En ongelijke maatschappijen zorgen slechter voor hun omgeving, ze vervuilen meer per inwoner, geven minder uit aan ontwikkelingssamenwerking en meer aan hun leger. Tot slot is de levensverwachting lager.¹²

Het effect hiervan is niet alleen significant, het is ook groot. Ik illustreer drie verschillende variabelen:

- Het egalitaire Japan kent maar vijf moorden per miljoen inwoners per jaar. In het Nederland zijn dat er vijftien en in ongelijkheidskampioen de VS zijn het er zelfs vierenzestig.¹³
- In Japan overlijden jaarlijks 3,2 van de 1000 pasgeborenen. In Nederland zijn dat er 4,6 en in de VS 6,9.
- En het percentage volwassenen dat aangaf in de afgelopen twaalf maanden psychische problemen gehad te hebben was 8,8 procent in Japan, 14,9 procent in Nederland en 26,4 procent in de VS.

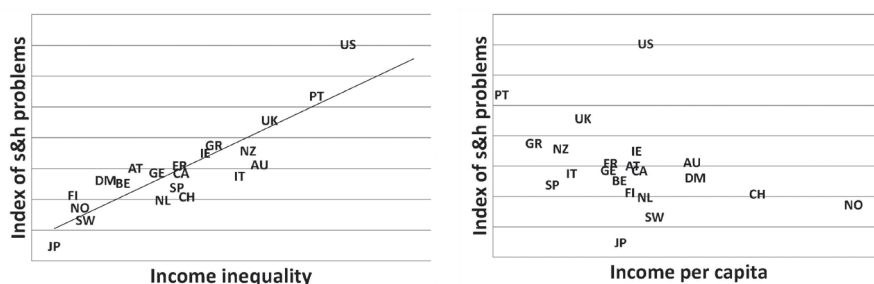
In de VS, heb je dus een dertien keer zo grote kans vermoord te worden, is de kans dubbel zo groot dat je baby overlijdt binnen een jaar na geboorte en hebben driemaal zoveel mensen psychische problemen dan in Japan. Nederland zit tussen die twee uitersten in. Aan een gebrek aan middelen kan het niet liggen; Amerikanen zijn ongeveer even rijk als Nederlanders en net wat rijker dan Japanners (in 2010 is het BBP respectievelijk 47, 47 en 43 duizend dollar per persoon). Het moet er dus aan liggen hoe deze middelen worden ingezet. Ongelijkere maatschappijen maken hierin blijkbaar andere keuzes door gebrek aan onderling vertrouwen en dus de wil om een eerlijke maatschappij te organiseren. Figuur 4 illustreert dit voor vierentwintig rijke, westerse landen door te laten zien hoe een index van maatschappelijke en sociale problemen zich verhoudt tot inkomen per hoofd en inkomensongelijkheid in een land. Ook hieruit blijkt dat het voor de gezondheid van een rijke ontwikkelde samenleving niet relevant is hoeveel het land verdient, maar wel erg relevant is hoe dit inkomen verdeeld wordt.

Nog een observatie: gebrek aan vertrouwen manifesteert zich het duidelijkst als de behoefte eraan het grootst is. Zo is de reactie van de Japanse overheid op de aardbeving van maart 2011 heel anders dan die van de

Amerikaanse overheid op de orkaan Katrina in augustus 2005. Waar de Amerikaanse overheid in eerste instantie niet reageerde en in tweede instantie gewapende legereenheden naar New Orleans (een van de Amerikaanse steden met de grootste inkomensongelijkheid) stuurde om plunderingen te voorkomen, stonden Japanners die huis en haard verloren hadden netjes in de rij voor voedsel en schoon drinkwater. Vijf jaar na de orkaan heeft New Orleans veertig procent minder inwoners dan ervoor en zijn er nog steeds onbewoonbare wijken. De Japanse regering heeft recent aangekondigd miljarden te investeren in de wederopbouw van Sendai, de hardst getroffen stad.

Figuur 3

Index van sociale en gezondheidsproblemen in een land afgezet tegen gemiddeld inkomen en een maat voor inkomensongelijkheid in een land.

Bron: Index van problemen en maat voor inkomensongelijkheid via Wilkinson en Pickett 2009, inkomen per capita IMF World Economic Outlook.

We hebben gezien dat een land gemiddeld slechter scoort op allerlei sociale en gezondheidsindicatoren als er meer inkomensongelijkheid is in het land. Maar het gemiddelde is niet het hele verhaal. Iemand uit de hoogste inkomensgroep doet het ongeacht de inkomensverdeling in een land namelijk altijd beter dan het gemiddelde en iemand met een gemiddeld inkomen doet het altijd beter dan iemand uit de laagste inkomensgroep. Komt de slechtere prestatie van ongelijke landen soms geheel voor de rekening van de mensen met de lagere inkomens? Scoren deze mensen zo slecht, dat ze het gemiddelde van het hele land omlaag trekken? Nee, iedere inkomensgroep in een ongelijker land scoort slechter dan een vergelijkbare inkomensgroep in een gelijk land. De armen in ongelijke landen doen het dus slechter dan de armen in gelijke landen, de mensen met een gemiddeld inkomen doen het slechter en de rijkste groep in een ongelijk land doet het slechter dan de rijkste groep in een gelijk land.

Dit blijkt telkens weer uit verschillende studies. Uit onderzoek naar ziektes met een psychische component (diabetes, hoge bloeddruk, bepaalde vormen van kanker, hartklachten) onder blanke mannen van middelbare leeftijd, blijkt dat deze in de VS in iedere inkomens- en opleidingsgroep meer voorkomen dan in Engeland. Ook zijn de verschillen tussen de inkomensgroepen in de VS groter dan in Engeland. Dus de rijkste groep in de VS doet het iets slechter dan de rijkste groep in Engeland (ook al hebben ze relatief veel meer geld), de gemiddelde Amerikaan doet het een stuk slechter dan de gemiddelde Engelsman en de armste groep doet het veel slechter in de VS dan in Engeland.¹⁴ Dit beeld herhaalt zich in een andere studie die sterfte onder de mannelijke beroepsbevolking in Engeland en Wales vergelijkt met sterfte onder de mannelijke beroepsbevolking in Zweden. Hier doet iedere groep in Engeland en Wales het slechter dan iedere groep in Zweden.¹⁵ Tot slot blijkt uit een internationaal vergelijkend onderzoek dat kinderen met ouders uit iedere inkomensgroep in landen (en Canadese provincies) met een ongelijkere inkomensverdeling slechter scoren op taalvaardigheid dan kinderen met ouders uit een vergelijkbare inkomensgroep in landen met een gelijkere inkomensverdeling.¹⁶ Inkomensongelijkheid is dus niet alleen nadelig voor de laagste inkomensgroepen in een land, iedere inkomensgroep lijdt eronder.

Maar was inkomensongelijkheid niet noodzakelijk voor economische groei?

Eerder zagen we dat inkomensongelijkheid vanzelf ontstond, omdat we mensen die langer werken en dat wellicht op een handigere manier doen, daarvoor willen belonen. Dit stimuleert economische ontwikkeling bijvoorbeeld door technische vernieuwingen en efficiënter werken. Maar we zagen ook dat grote inkomensongelijkheid negatieve 'bijwerkingen' heeft. Vertrouwen en gezamenlijkheid verdwijnt uit de maatschappij en daardoor worden een heleboel maatschappelijke en sociale problemen groter. Dat brengt, naast ongelukkigere mensen, ook weer kosten met zich mee. Open vraag is nog wat voor de economie als geheel beter is: een meer stimulant door een grotere inkomensongelijkheid of een gezondere samenleving doordat inkomensongelijkheid kleiner is. Recent onderzoek suggereert het laatste.

Economieën kennen langdurige periodes van groei, onderbroken door periodes waarin stagnatie en recessie plaatsvindt. Economieën groeien harder, naarmate de groei groter is én de periodes van groei langer duren ofwel minder vaak onderbroken worden door recessies. Medewerkers van het IMF hebben onderzoek gedaan naar de relatie tussen economische groei en inkomensongelijkheid.¹⁷ Zij vinden geen verband tussen inkomensongelijkheid en de mate van economische groei, maar wel een verband tussen inkomensongelijkheid en de duur van de economische groei. Van alle factoren die bijdragen aan de lengte van een groeiperiode (stabiele politieke instituties, openheid van de economie, buitenlandse investeringen etc.) heeft inkomensongelijkheid de grootste bijdrage. Voor iedere tien procentpunt afname in inkomensongelijkheid, duurt een groeiperiode vijftig procent langer. Ze doen ook een voorspelling: door de huidige sociale Braziliaanse hervormingen,

zullen de groeiperiodes daar veertig procent langer duren dan tot nu toe. Langere periodes van groei, gecombineerd met een gelijkere inkomensverdeling, daar heeft iedereen baat bij. Ze concluderen: ‘Gedurende langere tijdsspannes zijn kleinere ongelijkheid en voortdurende groei twee kanten van dezelfde medaille.’

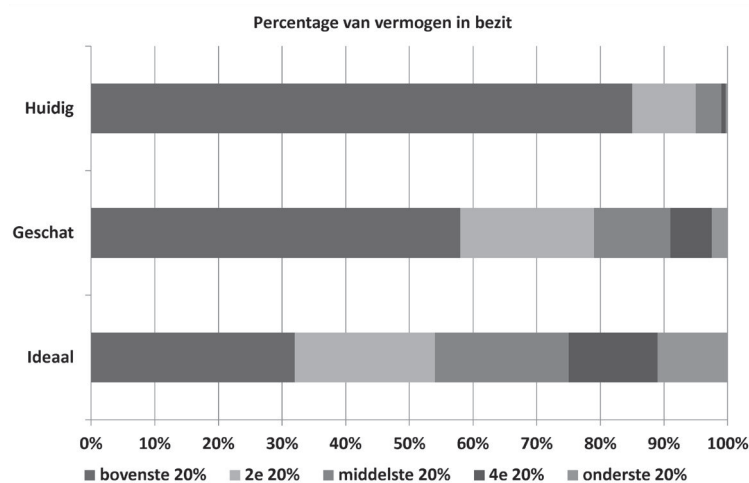
De Chicago-econoom Rajan¹⁸ betoogt zelfs dat de onderliggende oorzaak van de huidige economische crisis de toenemende inkomensongelijkheid is. Dat zit zo: de inkomens van de middenklasse bleven achter bij de gemiddelde stijging van het inkomen en de levensstandaard. Om toch mee te kunnen komen met de maatschappij was lenen de enige uitweg. De vraag naar krediet nam toe. De financiële industrie kwam, nadat het haar door de politiek mogelijk gemaakt werd, aan deze vraag tegemoet door onder soepelere voorwaarden grotere leningen en hypotheekleningen te verstrekken. Toen deze leningen te groot bleken om af te lossen, was het gevolg een financiële crisis. Verder onderzoek moet uitwijzen of dit daadwerkelijk de onderliggende oorzaak is, maar uit een eenvoudige theoretische economische model, weer van het IMF, blijkt dat dit zeker mogelijk is.¹⁹ Er wordt geconcludeerd: ‘... een grote verschuldiging en crisissen kunnen ontstaan door veranderingen in de inkomensverdeling ... herstel van de onderhandelingspositie van de lage inkomensgroep is het meest effectief [in het verkleinen van de verschuldiging en de kans op een crisis].’

Maar willen mensen wel eerlijk delen?

Een scheve inkomensverdeling vergroot een heel scala aan sociale en gezondheidsproblemen, is wellicht gelieerd aan het veroorzaken van economische crises en remt zo toekomstige groei. Er is dus een reden voor actie tegen een scheve inkomensverdeling en het nemen van maatregelen voor meer inkomensnivellering. Met de toegenomen inkomensongelijkheid de afgelopen jaren en de niet op prestaties gebaseerde hoge beloningen voor bankiers en bestuurders is er ook een directe aanleiding om hiervoor in actie te komen. Rest nog de vraag: zitten mensen eigenlijk wel te wachten op een eerlijkere maatschappij? Ook daar is goed nieuws, in ieder geval waar het de VS betreft. Michael Norton van de Harvard Business School en Dan Ariely van Duke University hebben in 5.500 mensen in heel de VS gevraagd naar hoe volgens hen de huidige vermogensverdeling in de VS eruit ziet en hoe deze er uit zou moeten zien, dit met een Rawlsianse ‘*veil of ignorance*’ in het achterhoofd.²⁰ De uitkomsten hiervan staan in figuur 4.

Figuur 4

De daadwerkelijk Amerikaanse vermogensverdeling (boven), de geschatte Amerikaanse vermogensverdeling (midden) en de ideale Amerikaanse vermogensverdeling (onder). Ieder balkje geeft een quintiel aan.

Bron: Overgenomen uit Norton en Ariely 2011.

De scheefheid van de huidige vermogensverdeling blijkt stelselmatig te worden onderschat en dan nog wordt deze onderschatte vermogensverdeling door de betrokkenen ook weer stelselmatig als te scheef gezien. Interessanter is echter dat er geen significante afwijkingen van de verwachting en het ideaalbeeld in figuur 4 zijn tussen verschillende groepen in de Amerikaanse samenleving. Man of vrouw, democraat of republikein, rijk of arm, het resultaat is figuur 4.

Helaas bestaat er, voor zover ik weet, geen vergelijkbaar onderzoek onder de Nederlandse bevolking. Maar omdat de resultaten identiek zijn onder verschillende groepen van de gepolariseerde Amerikaanse bevolking, zou het me niet verbazen als het Nederlandse ideaal niet ver van het Amerikaanse af ligt. Ook zou het me niet verbazen als de gemiddelde Nederlander net zo onwetend is als de gemiddelde Amerikaan, waar het op de daadwerkelijke inkomens en vermogensverdeling aankomt.

Informereren en communiceren is dus een noodzakelijke eerste stap voor acti-visten en politici om dit op de agenda te krijgen. Dit kan op velerlei manieren. Zo hebben de al eerder genoemde wetenschappers Wilkinson en Pickett een stichting opgericht die tot doel heeft mensen die zich over dit onderwerp willen informeren op weg te helpen.²¹ Ze bieden je de ondersteuning bij het oprichten van *local equality groups* en reizen de hele wereld over om hierover lezingen te geven en met politici in debat te gaan.

Ook een enquête vergelijkbaar aan die van Norton en Ariely kan aan het besef van urgentie rondom de inkomensverdeling bijdragen en tot slot doet een artikel in jaarboek *Kritiek* dat ook. Een onderwerp als inkomensongelijkheid hoort namelijk in iedere linkse politieke visie thuis. Want als links dit probleem niet oppakt, zullen rechtse populistten dit doen - met alle gevolgen van dien.

Laten we dus creativiteit en hard werken belonen, maar onthouden dat niemand kan bouwen zonder goede ondergrond en stimulerende omgeving. Samen eerlijk alles delen blijkt belangrijker dan ikke-ikke-ikke.

Voetnoten

1
Dit betoog mag in de jaren tachtig zijn nut hebben gehad in het hervormen van inefficiënt geleide overheidsbedrijven en het terugdringen van de massawerkloosheid, nu is dit niet meer zo duidelijk.

2
Ik heb me laten inspireren door Richard Wilkinson en Kate Pickett, *The spirit level. Why equality is better for everyone* (Londen 2009). Ik kan dit boek de geïnteresseerde lezer van harte aanbevelen.

3
Beter dan ik het met dit citaat kan illustreren, wordt deze argumentatielijn hier gebracht: <http://www.capitalismislife.com/>

4
<http://www.stateofworkingamerica.org/pages/interactive#/?start=1986&end=2008>

5
Zie voor historische ontwikkeling: Emiel Afman, *Income distribution dynamics in the Netherlands in the 20th century. Long run developments and cyclical properties*, IAS Working Paper 2005-38 (Amsterdam 2005). En voor recente: Bas Straathof e.a., *Hoge bomen in de polder; globalisering en topbeloningen in Nederland*, CPB Document 199 (Den Haag 2010), tabel 2.1.

6
Dit effect werd geïntroduceerd in Sherwin Rosen, 'The economics of superstars', *The American Economic Review*, 71 (1981) 5, 845-888. Dit effect is ook terug te zien in de sport en de muziek. Een voetballer bij Manchester is maar een klein beetje beter dan een voetballer bij Twente, maar verdient veel meer.

7
Lucian Bebchuk en Jesse Fried, *Pay without performance. The unfulfilled promise of executive compensation*, (Cambridge 2004). En voor empirische onderbouwing kijk in: Lucien Bebchuk e.a., 'Lucky CEO's and Lucky Directors', *Journal of Finance*, 65 (2010) 6, 2362-2401.

8
Het is nog te recent om een conclusie te trekken over het effect van de crisis op de inkomensverdeling, maar het lijkt erop dat het inkomen van de top sterker gedaald is in de crisis dan dat van de rest en na de crisis ook sterker weer gestegen is. Dit komt doordat een groter deel van het inkomen van de top variabel is (meer bonussen, dividenden, beleggings-winsten, minder salaris) en juist deze variabele uitkeringen in de crisis gedaald zijn.

- 9**
Jack Claessen, 'Vermogensverdeling en vermogenspositie huishoudens', in: CBS, *Sociaaleconomische trends* (Voorburg/Heerlen 2010K2) 7-12.
- 10**
Voor een vergelijking tussen landen: Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), 'A Family Affair: Intergenerational Social Mobility across OECD Countries', in: *Going for growth 2010* (Parijs 2010) hoofdstuk 5.
- 11**
Robert Putnam, *Bowling alone: the collapse and revival of the American community* (Chicago 2001).
- 12**
Wilkinson en Pickett behandelen al deze onderwerpen in hun boek en verwijzen per onderwerp naar een aantal wetenschappelijke publicaties die dit verband behandelen.
- 13**
Het blijven er significant meer als je corrigeert voor wapenbezit in de VS.
- 14**
James Banks e.a., 'Disease and disadvantage in the United States and in England', *Journal of the American Medical Association* 295 (2006) 17, 2037-2045.
- 15**
Dany Vagerö en Olle Lundberg, 'Health inequalities in Britain and Sweden', *The Lancet* 334 (1989) 8653, 35-36.
- 16**
J. Douglas Willms, 'Literacy proficiency of youth. Evidence of converging socioeconomic gradients', *International Journal of Education Research* 39 (2003) 247-252.
- 17**
Andrew Berg en Jonathan Ostry, *Inequality and Unsustainable Growth. Two Sides of the Same Coin?*, IMF Staff Discussion Note 11/08 (Washington D.C. 2011). En van dezelfde auteurs voor een algemener publiek: <http://blog-imfdirect.imf.org/2011/04/08/inequality-and-growth/>.
- 18**
Chicago-econoom is een term waarmee vrije marktdenkers aangeduid worden. Rajan is ook echt een Chicago econoom in de zin dat hij gestudeerd heeft aan de University of Chicago en er nu hoogleraar is. Raghuram Rajan, *Fault Lines. How Hidden Fractures Still Threaten the World Economy* (Princeton 2010).
- 19**
Michael Kumhof en Romain Ranciere, *Inequality, Leverage and Crises*, IMF Working Paper 10/268 (Washington D.C. 2010).
- 20**
Michael Norton en Dan Ariely, 'Building a Better America--One Wealth Quintile at a Time', *Perspectives on Psychological Science* 6 (2011) 1, 9-12.
- 21**
<http://www.equality-trust.org.uk>.